

UNITÁRIUS ÉLET

IX. ÉVFOLYAM 4. SZÁM

1955. DECEMBER HO

KARÁCSONY

„Hirdetek néktek nagy örömet, mely az egész népnek öröme lesz...”

(Lukács II. 10.)

Valahol azt olvastam, hogy minden percben körülbelül száz gyermek születik a világra. S talán éppen azért, hogy ilyen sok születik, az emberek általában nem szoktak nagyobb jelentőséget tulajdonítani a dolgoknak. Inkább csak az érdekelt szülők s a közvetlen család életét érinti közelebbről az eset. A szülők számára természetesen nagy örömet jelent egy újszülött világrajövetele, életükbe új színt, szépséget és tartalmat hoz s annak irányát örökre megszabja. Különben azonban a családon kívül állók általában közömbösen veszik a gyermek születését, akár csak a tavaszi rügyfakadást. Igaz, én még ezt se tudom egészen közömbösen nézni. Bennem a rügyfakadás és a virágnylás mindig bizonyos áhítatot ébreszt, hiszen ez aratást és szüretet ígér. Hasonló érzellemmel nézek a bimbózó emberi életre is. Ki tudja, melyik bimbóból lesz áldás, égi ajándék más emberek számára is.

Az a kor, amikor Jézus a világra jött, még annyira nem törődött azzal, hogy a nagy római birodalomban itt, vagy ott egy-egy kis gyermek született, hogy még nyilvántartásukat se tartotta szükségesnek: még csak nem is anyakönyvelték őket. Ki törődött volna hát különösebben azzal, hogy a birodalom egyik félreeső sarkában, Bethlehembben egy szegény ácsmester felesége fiúgyermeket szült.

Később azonban tudomásul kellett vennie az egész világnak azt, ami Bethlehembben született, egy gyermek lelki hatalma ledöntötte az egész nagy római birodalmat és egy új országnak, Isten országának a fundamentumát rakta le, amely még ma is legszebb álmaink és reményeink világaként: a szociális igazság, szeretet és béke áhított világaként áll előttünk.

Jézus születése nemcsak szülőinek jelentett örömet. Öröme lett ő egész népének, az egész emberiségnek. Evangéliumával új színt, szépséget és tartalmat hozott az egész emberiség életébe, új irányt szabott egész történelmünknek, úgyannyira, hogy születésével még időszámításunk is megváltozott. Szelleme, mint márványt az erezet, úgy átszötte egész kultúránkat. Lelke benne van mint tenger vizében a só s a poshadástól őrzi meg életünket. A nélkül a hatás nélkül, amelyet Jézus általában a fehér emberiségre, hitvilágunkra, erkölcsiségünkre, irodalmunkra, művészetünkre, egész gondolkozás módunkra, társadalmi és gazdasági életrendünkre gyakorolt, érthetetlen és értelmetlen volna minden, amit ma emberi kultúrának nevezünk.

S ha valaki megkérdezné, hogy mi a titka ennek a csodálatos szellemi hatásnak, melyhez hasonlót más ember embertársai életére ilyen sorsdöntő erővel még soha se gyakorolt, alig tudnék hirtelenében és röviden mást mondani, mint ezt: Jézus, lévén maga is ember, felismerte, hogy az emberi lélek veleszületett alaptermészeténél fogva szociális igazságra, szeretetre és békességre vágyik. Evangéliumával pedig, melyben szociális igazságot, emberszeretetet és békességet hirdetett, az emberi léleknek erre a veleszületett, ősi ösztönszerű vágyakozására adott és ad ma is megnyugtató és kibékítő választ.

Unitárius testvéreim a Magyarhonban! „Hirdetek néktek nagy örömet, mert született néktek ma Megtartó...” Született mindnyájunknak Idvezítő, ki az Úr Jézus Krisztus.

Dr. Csiki Gábor

Az egészséges vallásos kedély

(Kivonat részlet „Az újjászületés, mint valláslélektani probléma” című tanulmányból.)

A valláslélektan kétféle vallásos kedélyt ismer: *egészséges és beteg vallásos kedélyt*. Az egészséges vallásos kedély a lelki fejlődés egész folyamán töretlen vonalúságot mutat. Az életkor különböző szakaszai során, nagyobb megrázkódtatás nélkül ömlenek egymásba, tölcészerűen kitágulva, meggazdagodva. A gyermekkor tekintély-vallásossága a serdülőkor lelki zajlásaiban alámerül, de megtisztul s mint egyéni hit és meggyőződés kezd kibontakozni, hogy a felnőttérett korban kristálytisztán és sziklaszilárdan álljon előttünk, mint a csiszolt gyémánt. Az egészséges vallásos kedély naponta megújul, mint a test az éjszakai pihenés után. Ritkán vagy sohasem esik át „Pálfordulás” vagy drámai újjászületésen. Nem ismeri, nem tapasztalja a damaszkuszi út megsemmisítő és extázisba ejtő „csodáit”.

Az egészséges vallásos kedélyt Newman kardinális „egszerszületett”-nek nevezi. (L. *A lélek szomorúsága és vágyódása* c. könyvet.) Szerinte az egszerszületett Istent nem úgy fogja föl, mint egy szigorú bírót, vagy rideg dicsfényvel övezett uralkodót, hanem mint egy szép és összhangzatos világegyetem (kozmosz) lelkét, aki jóságos, kegyelmes, könyörülő és tiszta. Az ilyen egyénnek általában nincs erős metafizikai ösztöne, hajlama. Nem igen néz a „dolgokon túlra”. Kicsinységének tudata nem hat nyomasztólag rá, nem láncolja le a kisebbértékűség kínpadjára, bár képtelenség lenne azt állítani róla, hogy tökéletesnek képzelet magát. Gyermekded lelkülete boldogan merül el a vallásos felfedezések élményében. Félelem nélkül áll Isten elé, mint a gyermek a császár elé, aki előtt a szülők és felnőtt emberek remegnek. Érzéketlen Isten rideg tökéletessége iránt. Isten, számára a jóságnak, szépségnek és igazságnak a megszemélyesítője. Isten tulajdonságának a kifejezőjét nem annyira az emberek küszált világában keresi, mint a romantikus, összhangzatos természetben. Az eredendő bűnről nem sokat tart, nem látja nyomát sem a szívben, sem a történelemben, sem a természetben. Azokban az emberi gyarlóság által ütött sebek mély szánalomra indítják. Istent félelem és belső zavar nélkül közelíti meg s bár még távolról sem „lélekember”, bizonyos nemes emelkedettség van benne s vallásosságán képmutatás nélküli belső kegyesség nyoma látszik.

James közismert amerikai lélekbúvár szerint, az ilyen pietizmusra hajló kedély gyakrabban található a róm. katolikus egyházban, mint a protestáns egyházakban. Főleg azért, mert a protestáns felekezetek, lutheri és kálvini értelmezésben, az ember természetét illetően pesszimisták. Az ember bűnben fogamzik, esendő, önmagától képtelen a jóra. Isten szuverén hatalom, ítélletes bíró s így a fentvázolt meleg, benső kapcsolat, a félelem nélküli, zavartalan viszony Isten és ember között nehezen képzelhető el.

James „A vallásos élmény különböző formái” című alapvető munkájában az egészséges vallásos kedély erőteljes, férfias típusú az unitáriusokat hozza fel jó példának. Channinget, Parkert és Emersont említi meg, mint akik kitűnő példái az egészséges vallásos kedélynek. Mi a helyszüke miatt csak Parkertől idézünk szemelvényeket, de úgy véljük, hogy James állítását egy-

két vázlatos szemelvény is megdönthetetlenül igazolja. Parker, Channinggel és Emersonnal együtt, élharcosa volt a rabszolgák felszabadításának, aminek következtében sok és kemény megpróbáltatáson ment keresztül, tehát nem pihent rózsából vetett ágyban, mégis egyik barátjának így ír: „Orthodox teológusok elismerik, hogy az ókori népek a klasszikus pogány korban nem ismerték az eredendő bűntudatot. Hála Istennek ez igaz. Azonban nem tagadható, hogy ismertek emberi gonoszsgot, kegyetlenséget, részegeskedést, alatomosságot, testi és lelki bűnöket és sokat viaskodtak, hogy megfékezhessek ezeket, de emiatt nem ápoltak a lelkükben ellenséges gondolatot Isten iránt és nem ülték ki a piacokra vagy utcák szélére, hogy nyöszörögjenek, jajgassanak a nemlétező gonosz miatt... ELETEMBEN sok hibát követhettem el s talán követek el most is. Ha vétkezem, beismerem és ujrakezdem. De nem gyűlölök senkit és semmit; sem Istent, sem embert, sem az igazságot, sem a szeretetet és tudom, hogy bennem „*állandó az egészség*“. Tudom, hogy lassú konzumálódásom, elégésem ellenére is sok jóság lakozik a testemben, habár Pál apostol tagadja ezt.“

Egy másik levelében így vall: „Életem napjait tiszta vízbe fürdetem s ha néha hideg volt a víz s a sodró árral szembe is kellett úsznom, sohasem találtam az úszást kegyetlenül kemény feladatnak. Kis gyermek korom óta, amikor botladozva jártam az élet üde mezején, fehérszakállas férfi koromig, számomra csak méz maradt az emlékezés kaptárában, hogy a jelen borús napokat felvidítsa. Amikor felidézem letűnt életemet s ha arra gondolok, hogy apró kicsi dolgok milyen mérhetetlenül gazdaggá tehetik a halandó embert, mámorral és csodálattal telik meg a lelkem. De bevallom, hogy az élet gazdagságot-jelentő apró örömei között számomra legtöbbet jelentett mindig a vallásos öröm.“ (L. Weiss: „Parker Tivadar élete.“)

Starbuck tanár „Valláslélektan“ című alapvető munkájában szintén egy unitárius lelkészt szólaltat meg, mint az egyszer-született, egészséges vallásos kedély tiszta típusát. Dr. Hale kiváló unitárius lelkész Starbuck tanár e tárgyavágó körkérdésére a következőkben válaszol. Válasza az egészséges vallásos kedély hű tükrö: „Bizonyos szomorúsággal töltött el az a vallásos gyötörődés, írja dr. Hale, amely jónéhány életrajzból felém áradt s amely nélkül, látszat szerint, lehetetlen egyéni hősi jellemet kialakítani. Véleményem szerint minden embernek kínálkozhatik egy eléggé fel nem becsülhető jó alkalom az egyéni kibontakozásra, aki hozzám hasonlóan olyan családban születik, amelyikben a választ egyszerűen és ésszerűen fogják fel, ahol az ú. n. vallásos vagy vallásellenes tusakodások ismeretlenek. Én abban a tudatban éltem, hogy Isten szeret engem s hálát éreztem iránta, hogy ilyen világba helyezett el. Szerettem ezt imámba foglalni, s boldog voltam, ha imámra sugalmazó válasz érkezett. Világosan emlékszem, hogy férfi korom kezdetén a fiatalok számára álbölcsességgel megírt regények mennyit fecsegtek „az élet problémáiról“, melyeket az ifjúknak meg kell oldania. Bevallom, hogy nekem halvány fogalmam sem volt az ilyen „életproblémákról.“ „Élni minden erőm teljes felhasználásával könnyűnek tetszett nekem. Tanulni itt, ahol annyi a tanulnivaló, kellemes és magátólértődő. Segíteni, ha alkalom kínálkozik rá, természetes. És ha valaki ezt cselekedte, élhette és élvezhette az életet anélkül, hogy bizonygatta volna, hogy neki nem tusakodni, de élveznie kell... És gyermek, ifjú vagy felnőtt, aki korán ráébred, hogy ő Isten gyermeke, akiben van, mozog és él, s ezáltal végtelen erőknak jut birtokába, hogy az akadályokat leküzdje, könnyebben veszi az életet és többet hoz ki belőle, mint az, aki úgy hiszi, hogy bűnből fogant s teljesen képtelen a jóra. Az utóbbi bilincsekbe veri magát, holott a bilincseiből kellene kiszabadulnia.“

Fejezzük be a szemléltető anyagot s vonjunk le néhány megszívlelendő következtetést. Mindenek előtt kérdezzük meg, hogy milyen tényezők határozzák meg az egészséges vallásos kedély kialakulását. Feleletünk, az átöröklés, testi lelkialkatta, a környezet és a hit. Ezek közül kiemelkedő a hit.

(Folyt. köv.)

Dr. Simén Dániel

A krónikáiról szinte a hitetlenkedés érzésével illeszti e címet az alábbi sorok fölé, amikor örvendező lélekkel adja tudtára az unitárius közvéleménynek: Botár Imre, a lapunk hasábjairól is jól ismert kitűnő egyháztörténész afia, életének háromnegyedszázados évfordulójához érkezett. Botár Imre páratlan munkabírása, fáradhatatlan kutatókészsége és alkotó szellemének frissesége a mögötte sorakozó évtizedek naptárszerű adataival valóban cáfoló ellentétben áll. — Történelmi erejével, fiatalos lelkesedésével ott áll ma is egyháztörténelmi irodalmunk munkamezején, s mint derék torockói bányászosei egykoron a föld öléből a vasércet, úgy tárja fel és hozza felszínre ő is, egyházunk sok helyt még homályba burkolt multjának mélyéből az eleddig elrejtett drága kincseket. — E sorok írója természetesen nem tarthatja magát hivatottnak arra, hogy Botár Imre sokrétű történetírói munkásságát az értékelő szemlélet mércéje alá helyezze, de szíve szerinti feladatának tekinti, hogy ennek az eredményekben gazdag pályafutásnak figyelemre méltó mozzanatairól az ünnepi évforduló alkalmából rövid, vázlatos képet adjon.

Botár Imre Erdély földjén, Désen született, de már 5 éves korában szüleivel Budapestre került. Édesanyja, „Botár János bácsi“ postafőnök, — akinek mindig meleg mosolytól áthatott jóságos arcára az idősebb nemzedékhez tartozó híveink, ma is szeretettel emlékeznek vissza, — budapesti egyházközségünk egyik leg-hűségesebb presbitere volt. — Botár középiskolai tanulmányait Budapesten végezte, kiváló eredménnyel, mint ahogy később középiskolai tanári oklevelét is, — a latin-történelem szakból — dicséretes fokozattal nyerte el. Egyetemi tanulmányainak befejezése után előbb Szentgotthárdra, később pedig Fehértemplomra került, ahol családot is alapított. A hivatott történészt jellemző elfogulatlanág emelkedett szelleme készítette őt arra, hogy az akkor divatos sovíniszta, nacionalista viszálykodások légkörétől fertőzött állomáshelyéről később Kaposvárra való áthelyezését kérje. Itt azonban újabb akadályok állottak útjába. A közoktatás irányításában ugyanis az időben a klerikális-ultramontan irányzat jutott felszínre, amelynek egyik leghírhedtebb képviselője, — a minisztérium középiskolai ügyosztályának akkori főnöke, — ismervén Botár szabadelvű felfogását, elgáncsolta, hogy a haladó szellemű fiatal tanár, aki véleményét senki előtt sem rejtette véka alá —, a fővárosba kerüljön, ahol a kutató, alkotó munkára, kiváló tehetségének megfelelő tág tere nyílt volna.

Az első háborús összeomlás Kaposvárott, a nagybirtok klasszikus földjének megyei központjában érte Botárt, aki az egészséges földreform meggyőződéses hívének vallotta magát. Bátran hangoztatott ebbeli felfogásáért a későbbi rezsim változáskor Zalaegerszegre, majd Szolnokra helyezték át. Szolnokon kapcsolódott be intenzíven egyházi közösségünk önzetlen szolgálataiba, és alföldi szórványéletünknek egyik legkiemelkedőbb munkásává vált. 17 éven át tanította hittanra a Szolnokon lakó unitárius szülők gyermekeit, akiket konfirmálni is mindig ő hozott fel Budapestre.

Jóllehet életének nagyobb részében a szórvány unitáriusok sorsában osztozott, hitbeli öntudata erejében, soha meg nem rogyatkozott. Unitárius öntudatának kifejlődésére, — éavallomása szerint, — a 35 éves koráig Torockón és Sinfalván töltött iskolai szünidők nagy befolyással voltak.

Irodalmi működése során Botár Imre több helytörténeti munkát írt majd minden városban, ahová tanári hivatása szolgáltotta. Ezek közül legmaradandóbb becsű alkotása Szolnok XVIII. századbeli életéről frott műve, amelyről annak idején Móríc Zsigmond a szerkesztésében megjelent „Kelet Népe“ c. folyóirat hasábjain rendkívül elismerő hangú méltatásban számolt be. Ezen kívül számos cikke, tanulmánya jelent meg iskolai értesítőkben és különféle folyóiratokban is. Unitárius egyháztörténelmi cikkei az „Unitárius Értésítő“ben és lapunk hasábjain láttak napvilágot. Két nagyobb idevágó munkája, amely ezidőszert sajnós még csak kéziratban van meg, „Unitárius Egyháztörténet“ Bethlen Gáborig és „Dávid Ferenc élete és művei“.

E soraink partjelző cölöpök csupán, a folyó irányát mutatják, de Botár Imre mély mederbe ágyazott életfolyamának gazdag áradását, alkotó szellemének számtalan változatban megnyilatkozó nemes csillogását, a maga teljességében visszatükrözni nem is tudhatták.

Életének e nevezetes fordulóján, amelyet néhány héttel ezelőtt egy másik kedves esemény, — aranylakodalma, — előzött meg, — a hazai unitáriusok egyeteme meleg szeretettel, tisztelettel és őszinte ragaszkodással köszönti *Botár Imrét*, a „Magistrem Historiae Unitariorum”, — az unitárius történetírás ősz tanítómesterét, és további munkásságához tartós, jó egészséget kíván, életére egy igaz Istenünk gazdag áldását kéri.

Kolozsvári kollégiumunk jelentősége

(Folytatás)

Az iskola Dávid halála után is vonzóerővel birt a lutheránus szászokra, amit sok más deák nevével is bizonyíthatnák a kolozsvári számadáskönyvek egykorú bejegyzései alapján, — ha lapunk kis terjedelme azt meg nem gátolná. De Weiss Mihály mesteréről, Femmichről kell még néhány szót szólnom, mert az ő fennmaradt életrajzi adatai is hiteles bizonyítékul szolgálnak kolozsvári iskolánk szervezetéről. Életrajzát az a bucsúztató latin vers tartalmazza, amelyet egyik tanítványa Szilvási János irt hön szeretett mesteréről, akit élete delén, 1586-ban a Kolozsvárott dúló pestisjárvány ragadott el. (Közölve Ker. Magvető 1916. évf. 178. l.) Eszerint Femmich az elemi iskola elvégzése után jött a kolozsvári latin iskolába, ahol szorgalma és tudománya által kitünt s így deákságának nyolcadik évében senior lesz (vagy máskép iskolafőnök). Ezt öt éven keresztül viseli s ezután lesz lektorra (5 évig), majd 1585-ben rektorra. Tizenkilenc éven át tartozott a kollégium kötelékébe s e hiteles egykorú adat bizonyítja, hogy nyolc éves, teljes gimnázium volt kolozsvári iskolánk.

A szászok után beszéljünk most már kiváló magyar unitárius diákjainkról is, akik szintén fennen hirdetik az alma mater dicsőségét.

Mindjárt itt van *Válaszúti György*, bizonyítékul, hogy milyen tudományt lehetett szerezni a kolozsvári kollégiumban. Ő 1571-ben a kollégium seniora (iskolafőnöke) s a következő évben már Pécsen találjuk Jászberényi György mellett mint másodpapot. Majd Jászberényi halála után Pécs városának vezető lelkésze lesz s ebben a minőségben rendezi 1588-ban a híres hitvitát Skarica Máté református pappal. Szóval nem járt külföldi egyetemen, az a tudomány képezte műveltségének alapját, amit a kolozsvári iskolában szerzett. De ez a tudomány elegendő volt ahhoz, hogy a vitán Skarica Mátéval, — aki külföldi egyetemen is járt, — egyenrangú félnek bizonyuljon. De nem csak tudományáról tett bizonyosságot *Válaszúti György*. Az a barátságos viselkedés, szerénység, ahogyan a vitát rendezte, a figyelem, szelídség, türelem vendége iránt, — mind-mind fényes példája annak a toleranciának, amire az unitárius anyaiskola növendékeit oktatta. Az a szellem, ami ezt a pécsi hitvitát körüllegi, teszi azt a XX. században is figyelemreméltóvá s *Válaszúti Györgyöt* méltóvá arra, hogy őt az unitárius kollégium tanainak igazi képviselőjéül tekinthessük.

Az iskola XVI. századi naplói elvesztek, — de minden naplónál érdekesebben dicsérték az iskolát például *Bogáti Fazekas Miklós* művei. *Bogáti Fazekas* művei, szerzőjüknek magas klasszikus műveltségéről tesznek tanúbizonyosságot. *Bogáti* sem járt külföldi egyetemen, a kolozsvári anyaiskolánk szerelte fel tudással. Nem csak latinul tudott jól, hanem bámulatos volt görög nyelv és irodalmi ismerete. Négy szép históriájának témáját Plutarchosból vette, aki úgy látszik kedvence volt. A XX. század elfogulatlan irodalomtörténésze, Schiller István, *Bogáti* munkáiról írott művében (Bpest, 1915.) — amely a legjobb munka *Bogátiról*, — elismeréssel adózik az iskolának, a mi kolozsvári kollégiumunknak, amely ekkora tudással bocsátotta el szárnyai alól diákjait. Sajnos, minderről nem emlékezik meg Gál Kelemennek az Unitárius Kollégium történetéről szóló egyébként hatalmas terjedelmű munkája.

Ezt a vonalat, a *tanítványokon* keresztül felbecsülni az intézet munkáját, Gál Kelemen egészen figyelmen kívül hagyja, többek között még a XIX. században sem foglalkozik a tanítványok méltánylásával. — Hiányzik a katolikus *Barabás Bélának* neve nagy munkájából, azé, az ország függetlenségéért harcoló nagy magyar politikusé, aki pedig az emlékezetes öregdiák találkozón hitet tett a mellett az intézet mellett, amelyben érettségizett s amely az ő munkakedvét felébresztette. De hiányzik a XIX. századból a Gratz fivérek neve, — Gusztáv egykori külügyminiszter és Ottó neve, — akit apjuk, Gratz Mór, a kolozsvári lutheránus egyház papja a mi iskolánkban tanított. Gratz Mór ugyanúgy, mint háromszáz évvel azelőtt Glatz Mátyás, szintén ezt az iskolát választotta, pedig volt helyben két másik gimnázium is. Miért? A XIX. században talán már nem azért, hogy itt jobbnak találta az egyes szakmák tanárait, hanem mert tudta, hogy ebben az intézetben valóban uralkodik a vallásszabadság elve s a tanuló nincs kitéve akár csak rejtett térítési kísérletnek.

Tárgyamat azzal fejezem be, hogy nyugodtan állíthatjuk intézetünkről, hogy Bethlen Gábor koráig ez volt a tulajdonképeni Erdély első intézete. De meg a XVII. század közepén is igyekeztek vezető embereink, elsősorban Bethlen Ferenc, ez az I. Rákóczi György fejedelem egyik legbizalmasabb tanácsosa, egykor intézetünk növendéke és büszkesége, külföldi mesterek behozatalával olyan nívón tartani, hogy el ne maradjon az újonnan alapított gyulafehérvári s kolozsvári ref. kollégiumok mögött.

Botár Imre

Abrudbányai Ödön

A dunántúli unitárius szórványéletet és egyetemes unitárius közösségünket súlyos veszteség érte Abrudbányai Ödön gyógyszerész afiának, dunántúli egyházközségünk kiváló gondnokának a közelmúltban bekövetkezett halálával. Abrudbányai Ödön szellemi arcképének legmegragadóbb vonása: *missziói lelkülete volt*. Eltérőzölhatatlan örökségként hozta ezt magával atyjának; a neves szabédi költőpápnak és kiváló zoltárírónak: Rédiger Géának áldott szülői hajlékából. Egyházának ihlettől felkent világi papjaként a fanatizmus izzásáig hevített lelkesedéssel szegődött az unitárius gondolat apostolává és lett hirdetője idegen környezetben is a dávidferenci igazságoknak, — mitsem törődve azzal, elismerés, avagy gáncs jut-e ezért osztályrészéül. Küldetésébe vetett erős hitét megacélozta az a történelmi légkör, amely pécsi környezetében a tragikusán megtorpant XVI. századbéli dunántúli unitarizmus emlékeit árasztotta magából, s tette fogékonnyá, amúgy is érzékeny lelkét az unitárius hivatástudat ápolása és terjesztése korszerű szükségességének gondolatával szemben. A toll és a szó erejével hirdette és hangoztatta, hogy a dunántúli unitarizmusnak a *Válaszúti, Jászberényi* nemes küzdelmeivel megszentelt és a mártirhalált halt *Alvinczi György* kiontott vérével megpecsételt drága hagyományait évszázadok hamutakarója alól felszínre kell hozni, és a jövőnkért való felelősségünk tudatában, ismét élő és éltető erővé kell felszítani. Abrudbányai Ödönt ihlett lelle és édes atyjától örökölt szárnyaló képzelőereje a lírai költészet terén is — több kötetben megtestesült sikeres alkotásokra inspirálta, életének utolsó szakaszában pedig, az egyháztörténelmi vonatkozású drámaírás területén is figyelemreméltó kísérletekre serkentette.

Egyházközsége, amelynek erkölcsi és anyagi vonatkozásban egyaránt egyik legerősebb támasza, oszlopa volt, elévülhetetlen érdemeinek elismeréséül az ősz folyamán, tb. gondnokává választotta. A közelmúltban lefolyt egyházköri közgyűlés, amely Abrudbányai Ödön emlékét jegyzőkönyvben örökítette meg — egyházközségi tb. gondnoki választását megerősítő elhatározását — sajnos, immár csak a kegyelet érzéseinek palmaágaként helyezhette el a kiváló unitárius férfiúnak a pécsi temetőben domboruló sírjára. Példamutató életének emléke soha ki nem hunyó fényvel él mindazoknak lelkében, akik valaha is közelébe jutottak tiszteletreméltó személyének.

HÍREK

Kedves olvasóinknak Istentől áldott karácsonyt és boldog újévet kívánunk.

Vallásos félórát közvetített a Petőfi rádió december 18-án d. e. 8.30-kor. Szolgált dr. Csiki Gábor püspöki helynök.

December 11-én folyt le Hőgyes Endre utcai templomunkban egyházkörünk évi közgyűlése. A közgyűlésen az Állami Egyházügyi Hivatal képviselőjében Pap János főelőadó jelent meg. A közgyűlés dr. Imreh Dénes főgondnok tartalmas elnöki megnyitóbeszéde után letárgyalta a tárgysorozatra tűzött pontokat. Nagy érdeklődéssel hallgatta végig a közgyűlés dr. Csiki Gábor püspöki helynök évi jelentését, továbbá az Egyházköri Tanács idei működéséről szóló jelentést. A közgyűlés Unitárius Vallás és Egyháztörténelmi Adattár szervezését határozta el, amelynek vezetésével a gondolat felvetőjét, Szász János debreceni lelképásztort bízta meg. A közgyűlés nagy lelkesedéssel tiszteletbeli egyházköri tanácsosi címmel tüntette ki Botár Imre afiát, a kiváló egyháztörténészt, aki a napokban töltötte be életének 75-ik évét. Megerősítette a közgyűlés Lovodics Imréné budapesti, dr. Székely Ákos és id. Papp József pestszentlőrinci afiai tb. presbiterre történt választását is. 10-én délután szépen sikerült templomi ünnepély keretében emlékezett meg egyházunk Enyedi György egykori nagynevű író-püspökünk születésének 400. évfordulójáról. Enyedi életét és munkásságát Szász János debreceni lelkész méltatta, az Egyházköri Tanács által jutalmazott tanulmányában. A műsort művészi számok egészítették ki. — A közgyűlés alkalmából megtartott istentisztelet szónoka: Huszti János pestszentlőrinci lelkész volt.

A szovjetunióbeli egyházak küldöttsége látogatást tett Angliában. A küldöttség az orosz orthodox, a lett, és észti lutheránus egyház, valamint a baptisták képviselőiből állott. Az orosz egyház küldöttsége hangsúlyozta, hogy az utóbbi években jelentősen emelkedett a templomlátogatás.

100 évvel ezelőtt halt meg Hómoródszentmártoni Gedő József, egykori erdélyi követ, aki 5145 kötetből álló rendkívül nagybecsű könyvtárának ajándékozásával örökítette meg nevét egyházunk történetében. Az irodalomnak és a szabadság eszméjének kora ifjúságától rajongó híve volt, akit Döbrentei Gáborhoz és Bölöni Farkas Sándorhoz, világjáró nagy atyánkfiahoz meleg baráti kötelékek fűzték. Kazinczi Ferenc is nagyra értékelte Gedő Józsefet, akivel erdélyi útja alkalmával nem volt módjában találkoznia. „Nem az én vétkem — írja Kazinczi, — hogy a lelkes Gedő Józsefet, ki nyelvünk felől helyesebben ítélte, mint íróinknak egész egyik fele, — szívemre nem szoríthattam. — Ha ismét meglátom Erdélyt, — ki lesz pótolva, amit most elmulasztottam.“

75 éves fennállását ünnepelte a nyár folyamán az Amerikai Unitárius és más Szabadelvű Keresztény Nők Szövetsége.

Dr. E. Willbur „A mi unitárius örökségünk“ címen magyar fordításban is megjelent ismert egyháztörténelmi mű nagynevű szerzője 90. életévébe lépett. A „Times“ című londoni lap irodalmi mellékletében részletes méltatást adott Willbur széleskörű munkásságáról.

Bartók Béla emlékének áldozott pestszentlőrinci gyülekezetünk egyik őszi összejövételén, amelynek során több Bartók mű hangzott el.

Sigmond László és felesége afiait házasságuk 25 éves fordulójára alkalmából R. Filep Imre lelkész afia templomi áldásban részesítette.

Kocsordi atyánkfiai rendkívüli áldozatkészséggel új padokkal látták el templomukat. A padokat az esperesi vizsgálószerk alkalmával szép ünnepség keretében adták át rendeltetésüknek.

A Magyar Tudományos Akadémia kiadásában megjelenő Magyar Enciklopédia unitárius vonatkozású anyagának feldolgozásában a Dávid Ferenc Teológiai Bizottság által kijelölt afiai is résztvesznek. Ferencz József, a teológiai bizottság ügyvezetője állandó összeköttetést tart fenn az Enciklopédia szerkesztőségével.

Urvacsoraosztás lesz karácsony napján templomainkban. Az Ur asztalának megterítésére k. afiai segítségét kérjük és várjuk.

Jól sikerült karácsonyfaünnepélyt rendezett budapesti egyházközségünk Nagy Ignác utcai gyülekezeti termében, a gyermeksereget megajándékozták.

K. Nagy Béla afia felhívja volt osztálytársait, akikkel a volt kolozsvári unitárius főgimnáziumban 1891 évben érettségizett, címüket lapunk kiadóhivatalával (Budapest, IX., Hőgyes Endre utca 3.) közölni szíveskedjenek.

Erdélyből érkezett énekeskönyvek kaphatók a lelkesi hivatalokban. Ára: 20 forint.

Szent-Iványi István, Szent-Iványi Árpád budapesti egyházközségünk gondnokának fia és Gácsér Ilona, Vízolyi Géza és Gácsér Mária házasságot kötöttek. Az új házasságukat Szolga Ferenc lelkész részesítette egyházi áldásban.

HALOTTAINK Dr. Tellmann Sándor volt közjegyző afia, dunántúli szórványegyházközségünk egyik legáldozatosabb támogatója, id. Papp Józsefné, Lőrinci Albert, Kucsera Gyula és Molnár Pál — utóbbi pestszentlőrinci egyházközségünk két évtizeden át odaadó, lelkes egyházfia, — Kemény Árpádné, Kisgyörgy Sándor törvényszéki tanácselnök, dr. Kovácsy Sándor, a legfelső bíróság ny. bírója, Bodor András, Birtalan Lajos kárpitösmester Budapesten elhunytak.

Péterffy Tamás, a kiváló veterán székely író, a közkedvelt „Góbéságok“ ismertnevű szerzője, a székely lelki sajtóságok egyik legjellegzetesebb megtestesítője Rákoscabán meghalt. Áldás emlékükre.

ERDÉLYI POSTA

November 19., 20. és 21. napjain tartotta Zsinati Főtanácsát erdélyi egyházunk Kolozsvárott. Egyházi és világi híveink nagy tömege vett részt a lezajlott eseményekben. Dr. Kiss Elek püspök most ünnepelte házasságának, valamint lelkesi szolgálatának 40 éves évfordulóját. November 19-én a püspöki palotában megható családi hangulatban köszöntötte a központ, a Teológia tanári és tisztviselői kara a szeretett püspöki párt. Benzédí Iona keresetlen szavak kíséretében hatalmas szekfücsokrot és gyönyörű kristályvázát nyújtott át a főpásztor hitvesének. A püspök megható szavakkal idézte föl házasságának negyven esztendejét, felhívva a jelenlevőket a tiszta keresztényi családi élet megélésére. Ezután a Teológia ifjúsága énekekkel köszöntötte a püspököt. Vasárnap, november 20-án reggel 9 órakor az ősi kollégium dísztermében hosszú hallgatás után újra megszólalt az elnöki csengő és kezdetét vette a 2 napig tartó Zsinati Főtanács. Dr. Lőrinczy Dénes megnyitó imája után, valamint a megnyitó elnöki szavak után a Zsinati Főtanácsban bemutatott a felszentelendő 31 fiatal lelkész. A haragszó hívására a lelkesi kar, — mintegy 100 lelkész — élén a püspökkel bevonult az ősi székesegyházba, ahol kezdetét vette a felszentelési ünnepség. Főtanácsai egyházi beszédet Lőrinczy László úrmösi lelkész mondott. Ezután a püspök lépett a szószékre és megtartotta felszentelő beszédét. Az ünnepség után közeledt volt.

Délután 5 órakor a volt nőszövetség tagjai nevében dr. Mikó Lőrincné köszöntötte a püspöki családot házasságuk 40-ik évfordulóján.

Este 6 órakor ünnepi hangulat töltötte meg az ősi templomot. Dr. Simén Dániel imája nyitotta meg az ünnepséget. Az egyetemes egyház nevében Ferencz József főgondnok, dr. Erdő János teol. dékán, Lőrinczy Dénes esperes a teológia, illetve a lelkesi kar nevében mondottak lelkes üdvözlő szavakat. Megjelent a medeséri és kissolymosi hívek küldöttsége is, ősi székely viseletben, hogy a szülőföld és az első szolgálati hely üdvözlését átadja.

N. Colan román püspök, Jusztinián pátriarka, valamint saját nevében üdvözölte a főpásztort. Majd felolvasták dr. Gróza Péter a román Nagy Nemzetgyűlés Elnökének melegszerű üdvözlő levelét, melyben kidomborította a főpásztornak jelentős érdemeit a béke és az itt élő egyházak és népek testvérisége körül. A ref. egyház nevében Vásárhelyi János püspök, a szász evangélikus egyház nevében dr. F. Müller nagyszombati püspök, a magyar evangélikus egyház nevében pedig Argay György kolozsvári püspök köszöntötte a főpásztort. A katolikus egyház üdvözlését dr. Bartha Ignác egyh. tanácsos tolmácsolta. A Prot. Teol. Int. nevében dr. Nagy András rektor köszöntötte a püspököt. A moszkvai útja miatt távollevő vallásügyi miniszter üdvözlését Rogojan Joan tartományi főfelügyelő tolmácsolta. A főpásztor külön válaszolt az üdvözlésekre. A másnap folytatódott főtanácsai ülés dr. Kovács Lajos teol. tanár afiát 6 évre egyházi főjegyzővé, Kelemen Lajos nagy történettudósunkat pedig a Teol. Akadémia felügyelő gondnokává választotta meg.

UNITÁRIUS ÉLET

Laptulajdonos a Magyarországi Unitárius Egyházkör

Felelős szerkesztő és kiadó: Dr. Csiki Gábor.

Évi előfizetés díja: 6 forint.

Budapest, IX., Hőgyes Endre utca 3.

Táv.: 183-186. Csekksz.: 50.561.

Buda! nyomda (P) 955. 2978 — F. v.: Ligeti M